

DOI 10.36074/logos-31.03.2023.45

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ ОСНОВ ПАТРІОТИЗМУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ ХІХ- ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

ORCID ID: 0000-0001-7976-3761

Лушпай Тетяна Іванівна

аспірантка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського

УКРАЇНА

Проблема патріотичного виховання дітей та молоді в Україні не є новою і досліджувалась плеядою українських науковців, а особливе висвітлення в педагогічній думці відбулося в кінці ХІХ-почату ХХІ століття, у період національно-патріотичного та духовного відродження України після набуття Україною незалежності. Саме з цього періоду почалося відродження національної державності, культури, освіти.

Проблема патріотичного виховання дітей дошкільного віку завжди займала одне з провідних місць у вітчизняній педагогічній, психологічній та філософській думці. Патріотичне виховання трактується у сучасній літературі як виховання, яке покликано формувати у дошкільників усвідомлення себе як патріота своєї Батьківщини, своєї причетності до традицій, історії, культури свого народу та вболівальника за долю свого народу та його майбутнього.

Ще на початку 90-х років як один з напрямів реформування дошкільної освіти було визначено оновлення змісту освітньо-виховної роботи в дошкільних закладах. Систематизація завдань патріотичного виховання дітей дошкільного віку були визначені у Базовому компоненті дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) – основний нормативний документ, який визначає вимоги до змісту та обсягу дошкільної освіти в Україні, і навіть чинних програмах. Найбільш відомі з них: «Малятко», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки». В кожній з програмі були визначені напрями патріотичного виховання. Так, у програмі «Малятко» (К.: НДІ педагогіки України, 1999), у розділі «Дитина і навколишній світ», підрозділі «Народознавство» зазначено: «... продовжувати ознайомлювати дітей з народними традиціями і звичаями, розуміти поняття «берегиня», «честь роду».

Велике значення для розвитку суспільного дошкільного виховання мало прийняття Закону України «Про дошкільну освіту» (2001). У ньому була визначена одна з важливих педагогічних задач – «виховання в дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля» [2, с. 7-8].

У 2012 році зміст державного стандарту дошкільної освіти було оновлено, що дозволили чітко окреслити вимоги до випускника ЗДО та напрями щодо патріотичного виховання дітей виокремимо їх у змісті БКДО. В освітній лінії «Дитина в соціумі» зазначено такі завдання: «кожна країна має свою територію, на якій проживають люди з різним кольором шкіри, волосся, розрізом очей тощо. Вони мають свою культуру, звичаї, мову. Розуміє, що всі народи світу прагнуть миру й щасливого життя» [1, с. 11]. Завдання патріотичного виховання

відображені в освітній лінії «Дитина у природному довкіллі»: «формування моральних норм гуманної взаємодії з природним довкіллям; знаннями про життєдіяльність людини у природному довкіллі свого регіону» [1, с. 12]. Освітня лінія «Дитина у світі культури» представлена такими завданнями патріотичного виховання: «Виявляє власне ціннісне ставлення до українських мистецьких традицій, фольклору, до мистецьких творів художників, композиторів, музикантів, співаків, танцівників, режисерів, акторів, поетів, письменників» [1, с. 14]. В освітній лінії «Гра дитини» виокремлено завдання «знайомити з українськими народними іграшками та місцями їх виготовлення» [1, с. 16]. А в освітній лінії «Мовлення дитини» висувається завдання «Розуміє, що в Україні українська мова є державною; володіє діалогічним мовленням: ініціює, продовжує і завершує діалог, використовуючи етикетну українську лексику; спілкується українською мовою залежно від ситуації» [1, с. 19].

Сучасні напрями патріотичного виховання дітей дошкільного віку визначаються низкою державних документів і розвиваються відповідно до прийнятих концептуальних засад. На сучасному етапі становлення дошкільної освіти та розвитку напряму патріотичного виховання дітей в нашій державі було розроблено документи про національно-патріотичне виховання, зокрема: Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» (2015), Укази Президента України «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (2015), «Про День захисника України» (2014), Накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді» (2014), «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді» (2015). У закладах дошкільної освіти патріотичне виховання дошкільників здійснюється відповідно до Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2020-2025 роки, Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2015 р.) та інших документів, що унормовують діяльність закладів освіти.

Важливим етапом у вирішенні питань патріотичного виховання дітей дошкільного віку стала розробка авторської програми з національно-патріотичного виховання «Україна – моя Батьківщина» О. Каплуновської. Авторський колектив парціальної програми національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина» підкреслює, що «в патріотичному вихованні дошкільників пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють розвитку ініціативи і творчості, а серед методів патріотичного виховання виокремлює такі: спостереження в поєднанні з художніми засобами (художні, музичні твори, репродукції картин тощо); екскурсії (видатні місця, музеї, виставкові зали); бесіди (із використанням прийомів порівняння, звернення до досвіду, індивідуальних завдань); безпосередня участь дітей в охороні довкілля; участь у народних традиційних святах; використання усіх жанрів фольклору; ознайомлення з народно-ужитковим мистецтвом» [3, с. 6-7].

Щодо особливостей використання різних засобів та методів патріотичного виховання дітей дошкільного віку висловлювалась «Важливим для формування почуття патріотизму є введення дітей у світ українського побуту, традицій та окремих історичних подій. У ході зазначеної роботи педагогам доцільно використовувати серед засобів художню літературу, ілюстрації, національні костюми, старовинні меблі, знаряддя праці, посуд, вишивку, плетіння, супроводжувати заняття виконанням народних пісень, різними іграми,

продуктивними видами діяльності. До процесу патріотичного виховання дошкільників вихователям необхідно залучати батьків. Дотик до історії своєї сім'ї викликає в дитини особливі сильні емоції, змушує співпереживати, уважно ставитися до пам'яті минулого, до своїх історичних коренів. Взаємодія з родиною сприяє дбайливому ставленню до традицій та історичного минулого країни» [4, с. 210].

А науковець Т. Філімонова пропонує реформувати освітній процес закладів дошкільної освіти за допомогою введення таких елементів, як «музичний супровід патріотичного змісту, мультимедійні засоби, слухання й перегляд яких не лише буде сприяти бадьорому настрою, піднесенню патріотичного духу, емоційності та радості, а й пробудженню здібностей і талантів дошкільнят» [5, с. 166]. Отже, патріотичне виховання дошкільників – одна з найактуальніших проблем системи дошкільної освіти як на початку становлення українського суспільства так і на сучасному етапі розвитку української дошкільної освіти. Вивчення нормативно-правового забезпечення, державного стандарту дошкільної освіти та освітніх програм з усіма оновленнями за період незалежності нашої держави свідчить про те, що й досі потребує вивчення проблема ефективного використання дієвих засобів, методів та прийомів виховання патріотичних почуттів дітей саме дошкільного віку. Незважаючи на це, проблема виховання патріотизму в дошкільників продовжує перебувати у фокусі наукових досліджень та практичних пошуків.

Список використаних джерел:

- [1] Базовий компонент дошкільної освіти (2012). Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Бельська Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. К.: Видавництво.
- [2] Закон України «Про дошкільну освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (Дата звернення: 06.06.2023)
- [3] Каплуновська О. (2016) «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національнопатріотичного виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець.
- [4] Мусієнко В.С. (2018) Формування почуття патріотизму у дітей у дошкільних навчальних закладах України (1930-1991рр.): дис...к-та пед.наук: 13.00.01. КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»; Тернопільський нац. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка. Тернопіль.
- [5] Філімонова Т. (2020). Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку. Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка», Том 5, № 27, С. 163-167